

СЪВЕЩАНИЕ НА ПОДКОМИСИЯТА ПО ГЕОМОРФОЛОЖКО КАРТИРАНЕ КЪМ МЕЖДУНАРОДНИЯ ГЕОГРАФСКИ СЪЮЗ

Изучаването на релефа на земната повърхност за нуждите на практиката става все по-належащо и по-актуално. Съставянето на научно обосновани карти на релефа—геоморфоложки карти, е едно от необходимите условия при крупното строителство и при търсенето на полезни изкопасми. В редица страни, особено в социалистическите, тази научна дейност придобива организиран и целенасочен характер. През последното десетилетие нараснаха чувствително и изискванията към геоморфоложките карти. С оглед да се подобрява и усъвършенствува методиката на тяхното съставяне, почитаваща върху основата на международното сътрудничество и координация, по решение на XIX конгрес на Международния географски съюз в Стокхолм през 1960 г. към комисията по приложна геоморфология бе учредена подкомисия по геоморфоложко картиране. На същия конгрес бяха формулирани и главните проблеми, които стоят за разрешаване от тази подкомисия по пътя на това международно сътрудничество, а именно: да се усъвършенствува методиката на полево геоморфоложко картиране; да се изработи общовалидна концепция за общите геоморфоложки карти; да се подобри методиката в създаването на специалните геоморфоложки карти за нуждите на практиката.

Първото самостоятелно заседание на подкомисията се проведе през 1962 г. в Полша. На него при активното участие на много делегати от различни страни се сложи началото на една полезна международна дискусия по най-актуалните и нерешени въпроси в тази насока. Тогава се постави и началото за създаване на единна легенда за средномасщабни геоморфоложки карти.

От 27 април до 2 май 1965 г. в Чехословакия се проведе второто поредно международно съвещание на подкомисията. То беше организирано от географските институти на Чешката академия на науките в Бърно и на Словашката академия на науките в Братислава. Присъствуваха представители от Белгия, България, ГДР, ГФР, Индия, Италия, Мароко, Полша, Румъния, СССР, Тунис, Унгария, Франция, Холандия и Чехословакия.

Заседанията на подкомисията се проведоха в Етнографския музей в Бърно и в хотел „Девин“ в Братислава. При откриването на съвещанието присъстващите бяха поздравени от проф. д-р И. Вахтл — председател на научния колегиум на Чешката академия на науките, от проф. Ш. Чатарджи — председател на Международния географски съюз, от официалния представител на ЮНЕСКО — д-р О. Францл, от проф. Ж. Трикар — председател на комисията по приложна геоморфология към ИГС, както и от проф. М. Климашевски — председател на подкомисията по геоморфоложко картиране. Участниците бяха широко информирани за дейността на подкомисията, както и върхулежащите за обсъждане и дискутиране проблеми в областта на геоморфоложкото картиране.

На съвещанието бяха изнесени над 20 доклада, в които се поставиха на разглеждане почти всички нерешени въпроси по методиката на геоморфоложкото картиране. Докладваха се разработки по принципите на различномасщабните геоморфоложки карти (поотделно за дребно-, средно- и едромасщабните), а така също и по принципите за таксономичната класификация на релефа по единен принцип за всички мащаби. Повечето от докладите се отнасяха до принципите по съставянето и съдържанието на едромасщабните карти. Чехословашките геоморфолози, които в това отношение имат сравнително богат опит, демонстрираха пред участниците голям брой едромасщабни геоморфоложки карти. Повечето от тях са съставени по морфогенетичния принцип, т. е. картирани са определени морфогенетични категории — типове, подтипове и форми, като в тези понятия се влага представата за морфологията и произхода на съответната

категория. Те съчетават определени елементи на релефа — вододели, склонове или близки по произход групи от форми. За изобразяване морфометрията на релефа се използват изохипси, които великолепно представят външните очертания на формите.

От страна на представителите на ГДР (Й. Гелерт и Х. Куглер) бяха демонстрирани едромашабни карти, построени на генетичния принцип. С помощта на цветни

Фиг. 1. Част от делегатите по време на екскурзията в Моравския карст

тонове и шриховки авторите постигат по-детайлна и по-пълна характеристика на склоновите процеси и склоновите отложения.

Проблемите по съставянето на едромашабните карти оригинално решава и Ж. Трикар (Франция). На преден план с по-бледи тонове като основа на картата се изобразяват литоложките особености. С цветна шриховка върху тях се налагат генетичните форми на релефа, които, съчетани с изобразяването на покривните материали с помощта на подходящи знаци и шрихи, правят тези карти с богато съдържание. Представителят на Мароко (Ж. Авенар) демонстрира подобна едромашабна карта, която за нуждите на селското стопанство има висока практическа стойност.

Значителна част от участващите в съвещанието както в специални доклади и съобщения, така и в разискванията изказаха близки съображения по отношение на едромашабните геоморфоложки карти. Твърде големи противоречия се очертаха при обсъждането на проблемите по съставянето на средномашабните карти. Почти без изключение беше подчертана необходимостта от изобразяването на генезиса, морфологията, морфографията, възрастта, литологията и характера на най-новите тектонски движения. Но при конкретното съчетание на съдържанието на картите при наличните изобразителни средства се очертаха твърде големи несъответствия и противоречия. Това се констатира както в докладите на редица автори — Р. Галон, Л. Старкел (Полша), М. Печи (Унгария), Н. В. Думитрашко (СССР), В. Дорсел (Холандия), така и в изказванията. Докато по отношение на генезиса, морфологията и възрастта, а до голяма степен и в морфографията се констатира сходство в схващанията, то по отноше-

ние на литологията се изказаха взаимно изключващи се мнения. Не безинтересно е да се отбележи, че все още не е решен и въпросът за обектите на геоморфоложкото картиране при средномашабните карти. Различни автори използват като основна единица тина релеф, други — групата форми, а напоследък в СССР — и отделните морфоструктури. Повечето от присъстващите подкрепиха идеята, че при средномашабните карти най-целесъобразно остава хармоничното съчетание на типовете релеф с отделните форми.

Докладите, в които се разгледаха принципите на дребномашабните (обзорните) геоморфоложки карти, бяха малко. Значителен интерес предизвика съобщението на Н. В. Думитрашко (СССР) по съставянето на геоморфоложка карта на света в мащаб 1:60 000 000 и на Съветския съюз в мащаб 1:15 000 000. При тях като основни единици са използвани геотектурите и морфоструктурите на сушата, на морското и океанското дъно, които са изобразени с цветни тонове, и морфоскулптурните зони, отразени с подходяща цветна шриховка и със знаци.

В група доклади се изложиха принципите за съставянето на единни легенди за различномашабни геоморфоложки карти (Ф. Жоли — Франция; Н. В. Башенина и И. П. Заруцкая — СССР). Докладът на съветските колеги беше придружен от подробна класификация на различните таксономични единици на релефа. Тя обхваща една 5-степенна градация за различни мащаби. Към първата степен се отнасят крупни единици, като континентални масиви, океански падини и т. н., към втората — планини, равнини, плата и т. н., към третата — единици от типа на мегарелефа, а към четвъртата група — мегарелефни категории, определени от различията в характера на младите движения на земната кора, и към петата — макро- и мезорелефът.

Бяха докладвани също и някои интересно построени специални геоморфоложки карти. Значителен интерес и общо одобрение предизвика картата на С. К. Горелов (СССР) на морфоструктурите във Волго-Уралската област за нуждите на търсенето на нефт и газ. При нея се използват цветни тонове за подчертаване характера на младите движения на земната кора, а с помощта на изолинии — интензитетът и посоката на същите движения. Е. Тумашевски (Полша) демонстрира интересна карта, в която се подчертава характерът на склоновите процеси с оглед на борбата срещу ерозията на почвата.

На последното съвещание на подкомисията в Братислава се дискутира върху всички възникнали в хода на съвещанието спорни и нерешени въпроси. В изказванията се направи предложение за организиране на съставянето на геоморфоложка карта на Европа в мащаб 1:500 000, като за целта се изработи единна легенда. Взето беше решение и беше избрана комисия по изработването на единна легенда за едромашабни карти и комисия по типизацията на различните форми на релефа, а също така и по систематиката на геоморфоложките процеси. Предложено беше да се организират два центъра — в Полша и във Франция, на специален фотоархив от издадени и непубликувани геоморфоложки карти. От страна на участниците беше изразено мнението — на следващото съвещание на подкомисията, което ще се проведе в Белгия, да бъдат дискутирани въпроси по нерешените още проблеми на геоморфоложкото картиране.

По време на съвещанието на присъстващите беше дадена възможност да посетят някои интересни обекти на Моравския карст. В двудневна екскурзия към Висковска брана, Моравска брана, околностите на гр. Готвалдов и особено в интересната долина на р. Ваах бяха дискутирани интересни проблеми от по-общ геоморфоложки характер, както и по картирането на различните елементи на релефа на самия терен. Поставиха се такива въпроси като еволюцията на речните долини и долинната морфология; за произхода на заравнените повърхнини и по-специално въпроса за педиленизацията; върху особеностите на периглациалната морфология; стратиграфията на лъоса и погребаните почви в него и т. н. Участниците можаха да споделят своя опит с чешки и словашки геоморфолози относно полевите геоморфоложки наблюдения, както и прилагането от тяхна страна на инструментални методи в работа на терена.

Похвална оценка заслужават усилията на колегите геоморфолози от Бърно и Братислава за доброто организиране на съвещанието и за създаването на благоприятна обстановка, която осигури спокойна ползотворна дискусия върху важната за геоморфоложката теория и практика проблема — геоморфоложкото картиране.